

ARHIVSKI VJESNIK I, SV. 1, ZAGREB 1958.

Ovaj je *Arhivski vjesnik* nastavak *Vjesnika kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog arhiva* (1899—1920, nova serija 1924—1945), kad su izdana usve 33 sveska, bogata raznim sadržajem. S obzirom da u Hrvatskoj postoje još dva velika arhiva, u Dubrovniku i u Zadru, kao i drugi arhivi (Rijeka za čitavu Istru, Varaždin i t. d.), zaključeno je, da ovaj *Arhivski vjesnik* bude organ svih arhiva u Hrvatskoj, izuzevši onoga u Rijeci, koji će i dalje izdavati svoj *Vjesnik Državnog arhiva*, jer se taj već uputio, te su dosad izašla tri sveska (I 1953, II 1954, III 1957). Zbog toga je i uredništvo ovoga *Arhivskog vjesnika* sastavljeno od predstavnika raznih naših arhiva. Glavni i odgovorni urednik mu je Bernard Stulli, direktor Državnog arhiva u Zagrebu.

Da bi se koordinirao rad svih arhiva u našoj republici, zaključeno je »prvo, da se on vrši po jedinstvenom planu za cijelo područje NR Hrvatske, da bi se raspoloživa materijalna sredstva iskoristila prije svega za objavljivanje one historijske građe koja je najvažnija i najpotrebnija našoj historijskoj nauci«, drugo, da se ovim »koordiniranjem postigne što bolji kvalitet izdavačke djelatnosti. Zbog ovih razloga Arhivski savjet NR Hrvatske raspravljao je o ovom pitanju, pa je dao preporuku, da se na temelju izdavačkih planova pojedinih arhiva izradi jedinstveni perspektivni plan publiciranja najvažnije i najpotrebnije građe iz arhiva NR Hrvatske. Zatim bi trebalo da se taj plan uskladi i poveže s izdavačkom djelatnošću Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, koja bi s obzirom na svoj zadatak i s obzirom na raspoloživa materijalna sredstva trebala da preuzme pretežni dio materijalne brige za ostvarivanje spomenutog plana izdavačke djelatnosti.«

Takva načelna rješenja i podjela rada toplo su pozdravila sva naučna udruženja društvenih nauka u Hrvatskoj, jer se od toga očekuju dobri rezultati; time bi se spriječila anarhija u izdavanju arhivske građe i pospješlo izdavanje toliko potrebne građe. Zbog potrebe obrađivanja naše arhivske građe iz svih perioda trebalo bi požuriti s njezinim objavljivanjem i tako omogućiti širem krugu znanstvenih radnika da je upoznaju i njome se koriste.

Važno je spomenuti, da je određen karakter obaju arhivskih časopisa, pa će oni morati imati karakter izrazito arhivističkih časopisa i donositi arhivsku građu, inventare arhiva i arhivskih fondova, rasprave iz oblasti arhivistike i pomoćnih historijskih nauka, recenzije i bilješke o literaturi iz oblasti arhivistike i pomoćnih historijskih nauka i bibliografiju. Glavni dio sadržaja svakog vjesnika određen je za publiciranje nove arhivske građe i raspravljanje važnijih problema arhivstva.

U vezi s tim *Arhivski vjesnik* objavljivat će građu koja tvori manje zaokružene cjeline, a ne takvu koja dolazi u obzir za izdavanje u većim sistematskim serijama, na primjer Jugoslavenske akademije. Ma kako je takvo rješenje dobro u načelu, ako se ono ne bi i praktično riješilo, onda od toga ne bi bilo koristi. Zbog toga Arhivski savjet treba da pripazi na to da se zaključci i ostvaruju, jer je — ponavljam — u

našoj stvarnosti potrebno da se svima naučnim radnicima omogući studij arhivalija. To će olakšati i težak rad svakom pojedincu, koji iziskuje traganje i čitanje po arhivima, te će moralno vezati svakoga znanstvenog radnika, da jednom iskoristi tu podjelu posla, kad se ona pojavila.

Da ukratko pregledamo ovaj prvi broj *Arhivskog vjesnika*.

Kako još nije temeljitije obrađen period postanka Jugoslavije, valja naročito istaći važnost građe o *Razvoju radničkog pokreta i odjeku Oktobarske revolucije kod nas*, koju je skupio *Josip I. Vidmar* (137 dokumenata 1917—18), davši im kratak uvod (str. 11—173). On je obećao da će u idućem broju ovoga časopisa objaviti nastavak građe iz 1919 i dalje. — *Bernard Stulli, Prilozi građi o ustanku mornara u Boki Kotorskoj* (174—249), u kratkom uvodu upozoruje, da bi trebalo skupiti sve dokumente o ovom ustanku, ako se želi o njemu dati potpun prikaz. On opisuje pojedine dokumente, odnosno objašnjava, zašto je uzeo izvadak iz Sarkotičeva dnevnika i izvještaje zapovjednika bojnog broda »Kaiser Karl VI.«, kontraadmirala Hansea, zapovjednika ratne luke Hercegnovi, advokata obrane dra A. Mitrovića i t. d. Stulli kaže, da će trebati još pregledati arhive u Boki Kotorskoj, Sarajevu, napose arhive u Beču, Budimpešti i Pragu. Ovdje ima svega 14 dokumenata s priložima, što je Stulli sabrao izvan naše zemlje (Budimpešta, Prag), iz čega doznajemo mnogo novih pojedinosti. — *Dragovan Šepić, Iz korespondencije Frana Supila* (251—290). Usve ima 14 pisama, što Supilovih, što Trumbićevih iz g. 1914, koja su važna za stvaranje naše države, a potječu iz arhiva Jugoslavenkog odbora. — *Dinko Foretić, O radničkom pokretu u Dalmaciji (1897—1898)* (291—330); dokumenti (33) iz Državnog arhiva u Zadru svjedoče nam, da su socijalističke ideje imale dosta rano odjeka u Dalmaciji. — *Krešimir Nemeth, Nekoliko neobjavljenih pisama iz korespondencije Fr. Kulmer — J. Jelačić*, 19. III.—5. V. 1849 (333—365). Ta se pisma čuvaju u Arhivu grada Zagreba, dok su ostala u Arhivu Jugoslavenke akademije (uglavnom dosada neobjelodanjena). — *Mirko Androić, Neobjavljene isprave grada Varaždina* (1390—1521). To je 16 isprava, koje se odnose na zemljišne parnice Varaždina i njegovih feudalnih susjeda (367—390).

U *dugom* dijelu ovog *Arhivskog vjesnika* jesu članci i rasprave.

Krešimir Nemeth, Prilog problemu organizacije arhivske službe u NR Hrvatskoj, izvod je iz referata održana na prvom savjetovanju arhivskih radnika Hrvatske (u Varaždinu 15. VI. 1956) i iz građe sa zasjedanja Arhivskog savjeta NR Hrvatske (4. II. 1957). On utvrđuje slabu brigu oko čuvanja arhiva, zbog čega su neki važni arhivi djelomično ili potpuno propali (str. 395), što je neprocjenjiva šteta. Osim spomenutih — koliko je potpisanom poznato — propalo je još mnogo dijelova arhiva, a neki i kompletni (arhiv splitske općine i dr.), pa je sreća da narodne vlasti imaju danas razumijevanja prema arhivima, pa se oni svakako bolje čuvaju, negoli su se ikada pazili. Kao što navodi i pisac, mora se posvetiti svestrana pažnja svim arhivalijama, a uredi, ustanove i poduzeća obavezna su, da čuvaju i paze sve arhive i da ih predaju nadležnim forumima. Obiteljskim se arhivima mora obratiti naročita pažnja, jer su privatni, pa lako da se izgube ili razmetnu, što je velik gubitak za našu kulturu, ekonomiku, umjetnost, već čime se odnosni bavio. Točno primjećuje pisac: ako hoćemo imati suvremeno uređene arhive, mora se politički arhivskog personala posvetiti naročita pažnja, jer će sposobni, zauzetni i uporni kadrovi sve uspješno riješiti. Inače je utaman i najbolji zakon.

Josip I. Vidmar, Registratura odjela za unutarnje poslove zemaljske vlade u Zagrebu 1869—1918, opisuje, kako su spisi tekli, te navodi sve poslove, koji su išli u djelokrug vlade. Na kraju navodi sadržaj po svescima, iz čega vidimo, da je ova građa važna koliko za ekonomiju toliko za kulturu i politiku.

Mirko Androić, Pitanje autentičnosti t. zv. Andrijina Varaždinskog privilegija iz g. 1209, rješava pitanje vjerodostojnosti spomenute isprave, za koju je već F. Šišić konstatirao, da je falsifikat. Androić također zaključuje, da je ta isprava grubi falsifikat, koji je nastao između 1407 i 1428.

Igor Karaman, Zemaljski arhivari A. Štriga, F. Pogledić i J. Miškatović (Prilog historiji Državnog arhiva u Zagrebu (1861—1890). Radeći na historiji ovog Arhiva, Karaman je obradio prvoga zemaljskog arhivara Ivana Kukuljevića (1848—60) u Arhivistu V/3 (1955), pa ovdje nastavlja proučavanje Alberta Štrige (1861—1871), Franje Pogledića (1871—1882) i Josipa Miškatovića (1882—1890) iznoseći način na koji su dolazili na to mjesto i probleme s kojima su se susretali, što je korisno za sam historijat ustanove i za naše tadašnje kulturno-političke prilike.

Ivan Srebrnić, Sređivanje školskih arhiva u Arhivu grada Zagreba, raspravlja stručna pitanja oko sređivanja arhiva i to od ulaska građe u arhiv, preko prvotnog sređivanja i vrlo delikatnog i važnog pitanja škartiranja građe, do inventara. Količkom su za pravilno funkcioniranje arhiva važna sva pitanja, čini nam se najvažnije ipak pitanje škartiranja, jer nestručnjak i nesavjesni radnik može isključiti važan dio arhiva ili barem jedan njegov dio i tako znanost prikratiti da dođe do potrebnih podataka, kako bi mogla pronaći istinu. Zbog toga se ovaj posao ne smije prepustiti jednom čovjeku, već nekoliko njih mora donijeti rješenje o tome, a potvrditi neki viši organ.

Ljerka Pleša, Sređivanje i škartiranje arhiva Varaždinske županije u XVIII. i XIX. vijeku. Dok je Srebrnićev rad načelan, Lj. Pleša govori o varaždinskom arhivu i njegovu sređivanju, odnosno škartiranju, pa je eklatantan primjer Julija Jankovića, gimn. profesora, kako se ne smije škartirati, jer je Janković kako kaže Pleša, svijesno ili nesvjesno učinio velike štete za historiju, kako političku, tako ekonomsku, ne samo Varaždina, već i čitave Hrvatske.

U trećem dijelu »Arhivskog vjesnika« donose se *Prikazi i recenzije*. Ovdje B. Stulli prikazuje »Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci« I—III, o kome zaključuje: Vjesnik bi trebao objavljivati historijsku građu, inventure i rasprave iz oblasti arhivistike i pomoćnih historijskih nauka, a »Jadranski zbornik«, kao glasilo Povijesnog društva Hrvatske, podružnice u Rijeci i Puli, studije i rasprave. Ovo je razgraničenje po općem mišljenju korisno, pa bi kod njega trebalo ostati. — Prikaze su još dali Zv. Jurčić, R. Stojsavljević, I. Karaman, Kr. Nemeth, N. Čolak, I. Meden, B. Zmajić, M. Despot.

U četvrtom su dijelu *Vijesti o radu Arhivskog savjeta NR Hrvatske* (B. Stulli), arhiva NR Hrvatske (J. Vidmar), arhiva u Dubrovniku (Zdr. Šundrica), Zadru D. Foretić, N. Čolak, S. Bajraktarević), Rijeci (dr. M. Zjačić), Zagrebu (I. Srebrnić) i Varaždinu (M. Androić), zatim arhiva drugih narodnih republika (V. Kosić, S. Đurić, T. Kristonošić, V. Bogićević, Đ. Pejović, T. Sežun) i arhiva u svijetu (I. Karaman).

Jakša Ravlić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XI—XII.

1958—1959.

Redakcioni odbor:

OLEG MANDIĆ
JAKŠA RAVLIĆ
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB

Štampanje završeno početkom mjeseca jula 1960.